

ISRAEL ULERTU, SIONISMOA BORROKATZEKO

Nola eraiki du bere burua Israelek? Zein kontakizun egin du bere historiaz? Nola ulertu bere gerra politika, hamarkadetako palestinarren genozidio kalkulatu, disimulurik gabeko eguneroko ankerkeria, bere agintarien adierazpen mesianikoak, defentsaren izenean etengabe erasoan bizitze hori? Israel eraiki duten sionismoaren mito historikoak aztertuko ditugu, horien kontraesan eta arrakalak seinalatzearekin batera, Israelgo egungo gizartera heldu arte. Ilan Pappéren eskutik egingo dugu bidea nagusiki, ziurrenik Israelgo historialari antisionista ezagunena.

 ZIGOR OLABARRIA OLEAGA

Israel izango da munduko herrialde bakarra non, bi pertsonak deskuiduan elkarren aurka estropezu egiten badute kalean, erreflexu inkontziente gisa barkamena eskatu ordez, paparra aterako duten keinu mehatxagarrian". 2002a zen hori entzun nionean Argentinan ezagutu nuen Gabrieli. Israelen bizi izandako judua zen Gabriel, eta bertara bueltatzeko zen enplegu bila. Ushuaiarako bidaia zinez luzean, hiruzpalau aldiz egin genuen bat autobus edo ostatuetan, gure moduko *motxileroen* artean. "Israelen, lagun arteko futbol partida bat jolasten baduzu, hanka jartzen duzu jokoan", ere esan zidan. Bidaia berean, tarteka, gazte israeldarren talde batekin ere egin genuen bat. Futboleak hasi ziren behin, eta zen-

tzua eman zioten aurreko baieztapenari. Israelgo Estatuaz gizarte militarizatu baten irudia eman zidan Gabriele, oldarkorra etxe barruan zein mugetatik kanpo. Oldarkortasun horren azalpena ere eman zidan, judu israeldarren artean kontsentsuzkoa litzatekeen ideia batean lukeena jatorria: Holokaustoan juduek ardi otzanan gisan onartu zuten genozidioa; otzantasun hori ez da errepikatuko.

2023ko azaroan, Ariel Feldman argazkilaria eta zinemagileak *Gaza: Sobre sionismo, judaísmo, racismo y barbarie* (Gaza: sionismoaz, judaismoaz eta basakeriaz) artikulua argitaratu zuen *Jacobin* aldizkarian. Israelen jaiotako 44 urteko judua da Feldman. Gaztetan Argentinara joan zen bizitzera, baina hainbat aldiz

bueltatu da sorterrira. Eskola amaitzeaz zela unibertsitate ikasketak Israelen egitea pentsatu zuen. Ez zuen, ordea, hiru urteko derrigorrezko soldaduskarik egin nahi. Ikasten hasi eta ondoren kontzientzia eragozle egitea zen aukeretako bat. "Baina lagun israeldar batek esan zidan ez zuela zentzurik hori egiteak, horrela inoiz ez nintzatekeelako Israelgo kide izango egiazki, Armada baitzen herrialdearen bizkarrezur afektibo eta kulturala. Soldadutza da israeldarren helduarorako eta herritartasunerako bidaia-erritua".

Feldmanen ohartarazpena gure egiten dugu: "Ez dago ezer berezkorik, ontologikorik inongo herriren geneetan, izatez krudela edo supremazista egiten duenik. Baina badira mugimendu ideo-

Benjamin Netanyahu Israelgo lehen ministroa.

RONEN ZVULUN, REUTERS

logikoak eta antolaketa politiko moduak horrela izaten amaitzen dutenak”. Sionismoa da Israelgo Estatuaren oinarri ideologiko-politikoa.

HISTORIA, SIONISMOAREN ARDATZ

The Idea of Israel. A History of Power and Knowledge (Israelen ideia. Botere eta ezagutze historia bat) liburu mardula argitaratu zuen Ilan Pappék 2014an. Sionismoak Israelgo Estatu eta bere proiektu “koloniala” justifikatzeko eraiki duen kontakizuna aztertzen du liburuak, errealitate historikoarekin alderatzeko.

Sionismoak batasun historiko bat eraiki zuen ia 2.000 urtetako aldi historiko baterako: K.o. 70. urtetik –Judeako erbeste erromatarren eskutik–; 1882ra –sio-

Sionismoak Holokaustotik bizirik irten ziren juduei eta herrialde arabiarretakoei eman zien tratuak balio dezake irudikatzen palestinarrei ematen diena

nismoaren fundazio data ofiziala, Leon Pinsker medikuak alemanerazko *Autoemancipation* (Autoemantzipazioa) argitaratu zuen urtea-. Historialari sionistek

frogatu nahi izan zuten, batetik, juduak beti mantendu zirela Palestinan modu batera edo bestera, eta, bestetik, beti egon zela *aberrira* bueltatzeko nahi bat mundu osoan barreiatutako diaspora judutarrean. Pappéren arabera, frogak oso ahulak dira: “Deklarazio baten parekoak dira, sionismoaren aurreko historian juduek desira inkontziente bat zutela dioena, garai hartan juduek berek ezagutzen ez zutena, Palestinaren lurraldera itzultzekoa”. Horri gehitu behar zaio, Pappéren azterketatik kanpo geratzen bada ere, sionismoaren barnean estatu judua beste lurralde batzuetan eraikitzen aukera ere eztabaidatu zutela hasierako urteetan, Argentinan edo Ugandan kasu, Palestinara *bueltatzearen* patu historikoaren ideia kolokan jartzen duena.

David Ben Gurion lehen ministroa Israelgo Estatuaren sorrera adierazpena irakurtzen, Tel Aviv, 1948.

ISRAELGO GOBERNUAREN PRENTSA BULEGOA. WIKIPEDIA

“Lurrik gabeko jende baten mugimendua, jenderik gabeko lur batera heltzen”. Hori izan zen sionismoaren lelo nagusietakoa bere burua definitzeko orduan. Baina XIX. mende amaieran Palestinara lehenbiziko kolono juduak heltzen hasi zirenean, jendea egon bazegoen, baita herriak eta hiriak ere, eta nagusiki arabiarrek ziren: palestinarrek.

1948KO GERRA

1948an David Ben-Gurion lehen ministroak Israelgo Estatuaren sorrera aldarrikatu zuen ofizialki Tel Aviv hiriburuan. Garai hura Israelgo historiaren “nukleo gogorra” da Pappéren esanetan: “Herri Juduaren erredentzio eta errekonozimendu prozesu teleologikoaren amaiera”. Sionismoak, mundu mailako testuinguru politikoa baliatu asmoz, Hirusgarren Munduko askapen mugimendu izaera eman zion Israelgo Estatuaren aldarrikapenari. Erdigunean jarri zituen, batetik, Britainiar Inperioaren aurreko “independentzia”, eta mundu osoko juduen askapena “diasporaren uztarritik”. Palestinarrak eta ondoko herrialde arabiarrek kontakizunaren bazterrean utzi zituen. Kontakizun horretan Palestina-

rren “hondamendiak”, Nakbak, lekurik ere ez zuen. Nazio Batuen UNRWaren arabera, ordea, 711.000 palestinar kanporatu zituzten herrialdetik, eta egun 5,9 milioi dira errefuxiatuak.

Sionistentzako urte gatazkatsuak izan ziren haiek, gerra egin zieten britainiarrei eta inguruko herrialde arabiarrei. 1987an Simha Flapan kazetari israeldarraren *The Birth of Israel: Myths and Realities* (Israelen jaiotza: mitoak eta errealitateak) liburua argitaratu zen. Garai historiko hartako sionismoaren sei mito nagusiak aztertu eta errefusatu zituen Flapanek liburuan, horietariko lau jasoko ditugu jarraian.

Mittoa: Israelek NBEaren 1947 ebazpena onartu zuen, estatu juduarekin batera palestinarra aurreikusten zuena, lurraldearen erdia baino gehiago hartuko zuena. Errealitatea: Ben-Gurionek ebazpena estatu juduaren legitimazio gisa interpretatu zuen soilik, eta estatu horren mugak sionismoak erabakiko zituen. Mittoa: 1948an herrialde arabiar guztiak estatu juduarekin amaitzeko bat eginda zeuden. Errealitatea: Orduko potentzia arabiar nagusi Irak eta Transjordaniak akordioak bilatu zituzten estatu

berriarekin, eta Ben-Gurionek hitzarmen sekretua sinatu zuen Jordaniarekin, adostuz britainiarrak alde egitean bien artean banatuko zutela Palestina eta Zirkordania Jordaniaren kontrolpera pasako zela. Mittoa: palestinarrek etxe eta lurrak utzi zituzten beren eta herrialde arabiarretako liderren aginduak jarraituz, ondoren estatu juduaren aurka egiteko. Errealitatea: agintari sionistek erabaki zuten palestinarrek kanporatzea “bide guztiak baliatuta”. Mittoa: gerra amaituta Israelek eskua luzatu zien herrialde arabiarrei eta palestinarrei bakea eraikitzeko, baina uko egin zioten. Errealitatea: Egiptok, Jordaniak, Libanonok eta Siriak akordioak bilatu zituzten, Israelgo Estatuaren onarpena jasotzen zutenak.

ETA PALESTINARRAK?

Kontakizun sionistak hitz batekin lotu ditu nagusiki palestinarrek (eta arabiarrek oro har): terrorista. Baina iruditeria hori palestinarrek talde armatuak eratu edo sionistek Israelgo Estatu sortu baino askoz lehenago hasi ziren elikatzen.

Bigarren *Aliya* edo Migrazio Handiko (1904-1917) kolonoetako askok harri-

HOLOKAUSTOAREN SIONIZAZIOA

Zerbaitek baldintzatzen badu Israelgo Estatuari inongo bainarik jartzea, Holokaustoa da hori. Edozein kritika antisemitismoaren eta genozidioaren konplizitate bilakatzen du sionismoak. 1990ko hamarkadan indarra hartu zuen korrante postsionista judua tabua apurtzen ausartu zen. Kontakizun sionista hankaz gora jartzen duten hiru errealitate azaleratu zituzten postsionistek.

Hasiera batean, nazien helburua juduak kanporatzea izan zen, ez sarraskitzea. Tarte horretan, sionismoak akordioak bilatu zituen naziekin, kanporatze politika funtzionala baitzitzaien sionismoari, Israelera kolono juduak eramateko. Esaterako, 1930eko hamarkadan, mundu osoko juduek Alemaniaren aurkako boikota deitu zuten, herrialdearen politika antisemitik salatzeke. Boikotera batu ez zen komunitate judu bakarria sionistena izan zen. Are gehiago, sionistek akordioa sinatu zuten Gestaporekin: "Mugimendu sionistak boikotarekin bat ez egitearen truke, Alemaniako juduei beren enpresak eta ondasunak kitatzeko eta

Palestinarantz abiatzean dirua berekin eramateko aukera emango zien". Akordioak eta begirunea amaitu egin ziren Hitlerrek sarraskitze politika abiatu zuela ohartzean.

Sionismoaren beste taktika bat erresistentziaren "sionizatzea" izan zen. Hainbat ghetto eta kontzentrazio esparrutan juduen matxinadak izan ziren. Altxatu ziren horiek ondoren Israelgo Estatu eraikiko zutenen eredu eta aurrekari gisa aurkeztu zituen, mugimendu sionistaren parte balira bezala. Baina altxamenduen arrazoiak askotarikoak izan ziren. Esaterako, Varsoviako ghettoan matxinatutako batzuk antisionistak ziren.

Altxatuen sionizazioaren txanponaren beste aldea, superbibienteekiko mespretxua izan zen. Mespretxua? "Estatu judua judu 'berriaren' kontzeptuan oinarritzen zen. Holokaustoaren biktimak, esaten zen, ardiak bezala joan ziren hiltegiara. Judu 'zaharrak' ziren", azaltzen du Pappek. Eta gaineratzen du: "Ezerk ezin zuen irudi negatibo hori arindu. Israelgo independentzia-gerran [1948] borrokatu ziren soldaduen herena Hitlerren superbibienteak izateak,

eta haietako batzuk, egiazki, matxinatu izana ere, ez zen aski hura hobetzeko". Mespretxu hori ez zen oztopo izan, ordea, superbibienteak sionismoaren mesedetan erabiltzeko beren borondatearen aurka. Bigarren Mundu Gerra amaitu berritan, Holokaustoa Israelgo Estatuaren beharrarekin lotu zuten sionistek. Munduari ziurtatu zitoen judu horien denen nahia Palestinan bizitza berria eraikitzea zela. Horretarako, mugimendu sionistak presio bortitza egin zien bizirik atera zirenei, oraindik Alemanian kanpamenduetan zeudela, desio hori sinatu edo publikoki adierazi zezaten. Kanpamenduen ardurazuten komandante britainiar eta estatubatuarren esanetan, ordea, gehienek Britainia Handira edo AEBetara joateko desioa zuten.

Holokaustoaren erabilpena gaur eguneraino luzatuko litzateke: "Agintariak gizarte judu eratu berria birtraumatizatzen saiatu ziren, eta bigarren Holokausto bati buruzko etengabe beldurra bizirik mantentzen". Zein helbururekin? Gizartea "larritasun etengabe" mantenduta, "nazio bat etengabe armetan egotera behartzea".

Auschwitzeko kontzentrazio esparrua, 1944.

duraz hartu zuten palestinaren *aurkikuntza* Palestinan –gogoratu leloa: “Lurrik gabeko jende baten mugimendua, jenderik gabeko lur batera heltzen”–. Herri Juduaren aberrian egon behar ez zuten “atzerritar” gisa deskribatu zituzten palestinarrak, jende “basa”, “desatsegina”, “arrotza”, bere hizkuntz, janzkera edo ohiturengatik. Britainiarren Mandatu garaian (1917-1948), palestinarrak *raa hola* (“gaixotasun zitala” hebreeraz) izendatzea ohiko bilakatu zen, eta jada orduan sionistek “serioski baloratu” zuten arabiarrek herrialdetik kanporatzeko aukera.

1917an, Balfour Adierazpenaren ostean, protesta arabiarrek piztu ziren herrialdean. Sionismoaren arabera, orduan hasi zen “terrorea seriooki eragiten”, eta ordutik aurrera *increscendo* jarraitu du etenik gabe. Zer dela eta? Ez dago azalpenik, sionismoaren arabera. Ez dago inongo loturarik bortzikeria kolonialaren eta palestinaren edozein motatako erresistentziaren artean (erresistentzia oro baita terrorismo). Kontrara: juduek eskua luzatzen diete palestinari, eta terrorismoa jasotzen dute ordainetan. “Arabiar kulturaren eta bizitzaren berezko ezaugarria” baita terrorismoa.

Kontakizun sionistan, palestinaren aurkako gerra erantzun defentsiboa da. Batzuetan sionistentzako ere mingarria den erantzuna, baina ezinbestekoa. Horri egiten dio erreferentzia Israelgo lehen ministro ohi Golda Meierren esaldi arranguratua: “Ez diegu arabiarrei inoiz barkatuko beraiei egitera behartu gintuztena”.

ETA JUDU ARABIARRAK?

Arabiarrekiko herra herrialde arabiarretatik Israelera heldutako juduen aurka ere zuzentzen da. Holokaustotik bizirik irten zirenekin egin bezala, sionismoak bi taktika itxuraz kontraesankorrak baina mamiz osagarriak erabili ditu: Israelgo Estatura *bueltatzeko* presio egin; behin helduta, baztertu.

1952an mugimendu sionistako bi kide klandestino lepotik eskegi zituzten Iraken. Interes juduen aurka lehergai-luak jartzea leporatuta epaitu zituzten, ustez judu irakiarrei beldurra sortu eta Palestinara joatea erabaki zezaten. Irakeko judu ‘zapalduak’ Israelgo Estatura eramateko operazioa, Holokaustotik bizirik irten zirenak eramatearen taimainako pisua du kontakizun sionistan, Pappék azaltzen duenez.

ARAZO EUROPARRA

Bidegabea litzateke Israel ulertzeko saiakerari orriak ematean Europari lerro batzuk gutxienik ez eskaintzea. Israel Europak palestinari sortutako arazoa baita.

Gazaren aurkako azken genozidioa hasi eta aste batzuetara Carlos Fernández Liria filosofoak Santiago Alba Rico mundu arabiarrean aditua elkarrizketatu zuen Youtubeko bere kanalean. Palestinaren aurkako genozidioa “Europaren antisemitismoaren fruitua eta jarraipena” da, Albaren iritzian. Antisemitismo hori mendetakoa da (Inglaterra juduak kanporatu zituen XIII. mendean, Espainiak 1492an...), “kanporatze eta sarraskitze proiektu europar” bati erantzuten dio eta une batzuetan lehenetsi du kanporatzea, bestetan sarraskitzea, edo biak erabili ditu aldi berean. “Kanporatze proiektuaren izenetako bat da sionismoa”, filosofoaren esanetan, eta azaltzen du, hain zuzen ere, sionismoa hasiera batean “oso txarto” hartu zutela judu askok, kanporaketa proiektu horren “konplize” zelako.

Europak une jakin batetik aurrera soilik onartu zituen juduak europar gisa: Europatik alde egin zutenean. Israelgo Estatuaren proiektua bi baldintzatatik bereizezina da, Albaren esanetan: “Juduok Europatik alde egiten dugu; behin kanpoan zuen gotorleku bihurtuko gara Ekialde Ertainean”. Europak bere erantzukizuna garbitzeko egin dezakeen okerrena, ordea, “bekatuak esternalizatzea” da, “Israelgo Estatuak beste herri batzuekin egin dezan zuk juduekin egindakoa”.

Israeliek mezu bikoitza zuzendu zion nazioarteari: palestinarek borondatez egiten dute alde Israeletik; munduko juduak borondatez datoz. Palestinaren eta Holokaustotik bizirik irten zirenen borondateaz hitz egin dugu jada. Herrialde arabiarretan bizi ziren juduena Yehouda Shenhav Tel Aviveko soziologoak ikertu zuen. Shenhavek salatu zuen, migratzaileen lekukotza zuzenak hartuta, sionistek “basakeria eta jazarpena” baliatu zituztela jendea beren herrialdeetatik Israelera joan zedin. Helburua bikoitza zen: balantza demografikoa juduen alde jartzea palestinaren aldean, eta kanporatutako palestinaren lan esku merkea ordezkatzeko. Izan ere, mizrahiak (herrialde arabiarretatik heldutako juduak) baztertuak izan dira Israelen estatuaren sorreratik bertatik, agintean dauden askenazien partez (Europa Ekialdetik heldutakoak). Mizrahiak ez ziren fida-tzekoak, arriskutsuak ziren, eta haiek “desarabizatzea” lehenetsuneko helburu aitortua bihurtu zen. “Gai izango al gara inoiz etorkin horiek Mendebaldeko zibilizazioaren mailara igoarazteko?”, adierazi zuen Golda Meierrek. “Ez balitz izan Holokaustoagatik eta 1948 ondoren Mendebaldetik heldutako migratzaileen kopuru urriagatik”, dio Pappék, sionistek nahiago zuketena judu arabiarrek gabeko Israel: “Judutarrek Israelera heldu ahala desarabizatauta eman zitzaion konponbidea ataka horri”.

POSTSIONISMOTIK NEOSIONISMORA

Sionismoaren proiektu politikoa, bere balore eta mundu ikuskerak, erabateko hegemonia izan dute Israelgo juduen artean, estatua sortu zenetik gaur egunera arte. Eskuinean zein ezkerrean: ez da ahaztu behar Alderdi Laborista egon zela agintean 1948-1977 aldi osoan. Baina, edozein proiektu kolonialetan bezala, honetan ere egon dira barne disidenteak hasieratik, *traizioa* garesti ordaindu duten salbuespen urriak. 90eko hamarkadan, ordea, egoera aldatu zen.

Mugimendu postsionistak ikusgarritasuna lortu zuen 90eko hamarkadan. Bertan barnebiltzen ziren sionista kritikoetatik antisionistetara. Garai hartan, barne zein kanpo arrazoiak tarteko, postsionismoak gaitasuna izan zuen sionismoaren hainbat mito auzitan jartzeko, eta eztabaida bere eremuetatik

kanpora zabaltzeko. Postsionistenak dira, hain zuzen ere, erreportaje hone-tan sionismoaren kontakizun ofizialari kontrajarri zaizkion ikerketa eta ikuspuntuak. Bizitza laburra izan zuen mugimenduak, baina: 2000. urtean Bigarren Intifada lehertu zen, eta 1948tik ikusi gabeko palestinarren mobilizazio masiboek “ondorio suntsitzailea” izan zuten postsionismoan. “Aste gutxiren buruan batasunaren diskurtso berriak denak irentsi zituen”, postsionista eta antisio-nista ia denak barne.

Hamarkada bereko bigarren erdialdean sionismoaren bertsio berri bat garatzen hasi zen Israelen: neosionismoa, “balio sionisten bertsio guztiz nazionalista, arrazista eta dogmatikoa”, Pappéren arabera. Shalem Zentroa izan zen abiapuntua, 1996an sortua lehen ministroaren bulegoko eta AEBetako zenbait judu mezenasen diruarekin.

Pappéren esanetan, hasiera batean Shalem Zentroa eta bere kideak “esoterikoak” edo “patetikoak” ziren judu israeldar gehienen begietara; hamar urte igaro aurretik, “beren agenda XXI. mendeko Israelen ideia” bilakatu zen. 2000ko hamarkadako hasierarako, neosionismoaren balore eta ikuspuntuak nagusi ziren hezkuntzan, politika instituzionalean edo eremu legegilean.

Sionismo klasikoa eta neosionismoa bat zetozen, funtsean, proiektu kolonialean eta palestinarrei eman beharreko tratuan. Batasuna sendoa zen, baina ez

Israel barneko borroka bi apartheid ereduren artekoa da: bata erlijiosoa, bestea laikoa

erabatekoa: “Sionismo klasikoa eta neosionismoak politikoki ondo kolaboratzen zutela zirudien arren, kulturalki talka egiten zuten”. Sionismo klasikoa modernitate mendebaldarraren, Ilustrazioaren, humanismoaren edo laikotasunaren tradizioan kokatzen zuen bere burua; neosionismoak erlijio judua eta ikuspegi teleologikoa jartzen zituen erdigunean.

Hori da Pappék deskribatzen duen 2014ko Israel, liburua argitaratu zen urtea. Baina 2024an gaude.

ISRAELGO BARNE GERRA ZIBILA

2023ko azaroaren 19an, Hamasen urriaren 7ko erasotik hilabete eta erdira, hitzaldia eman zuen Pappék AEBetako Berkeleyko Unibertsitatean. Mintzal-diaren lehen zatian erasoaren aurretik Israelgo jendartearen egoeraz aritu zen historialaria. Hilabeteak ziren asteburu-ro ehunka milaka israeldar irteten zirela

manifestazioan, Netanyahuaren gobernuak burutu nahi zuen erreforma konstituzionalaren aurka. Erreforma gauzatzekotan, “botere politikoei sistema judizialaren gaineko erabateko kontrola izango lukete, eta eremu publikoa askoz ere kontrolatuago egongo litzateke talde judu mesianiko eta erlijiosoen aldetik”, azaldu zuen historialariak.

Israelgo juduak “barne gerra zibil” betean zeuden urriaren 7aren aurretik, Pappéren ustetan, “Judeako Estatuaren eta Israelgo Estatuaren” proiektuen artean. Judeako Estatuaren proiektua Cisjordaniako kolonoek bultzatzen dute nagusiki, “judaismo mesianikoaren, fanatismo sionistaren eta arrazakeriaren konbinazioa”. Israelgo Estatuarena Tel Aviv hiriburuak ordezkatzeko du, “pluralista, demokratikoa, laikoa, eta garrantzitsua, mendebaldarra edo europarra”. Ematen du, hortaz, aurretik aipatutako sionismo klasikoa eta neosionismoaren arteko arrakalak amildegi bihurtu direla azken hamarkadan.

Baina, proiektu kolonialaren inguruko batasunak erabatekoa izaten jarraitzen du. Gerran dauden bi aldeek erantzuna berdina da okupazioaz galdetzean: gaiak ez du garrantzirik, ez dagoelako arazorik. Azken lau urteetan lau hauteskunde egon dira Israelen. “Inork ez zuen aipatu palestinarren gaia edo okupazioa. Israeldarrei ez zitzaion eskatu gai horri buruz bozkatzeko, jada ez baitzen arazo”. Israel barneko borroka “bi apartheid artekoa” da, beraz: bata erlijiosoa, bestea laikoa.

Okupazioa ez zen arazo, Hamasek eraso egin arte. “Erasoa hain izan zen bortitza, hain suntsitzailea, ezen barne eztabaida guztiak ahaztu egin baitira, eta jende guztia dago batuta armadaren inguruan, Gazako Zerrenda inbaditzeko egungo planari ekiteko eta jada abian zegoena sakontzeko: politika genozidak. Ilusio optiko bat dela uste dut, Israelgo barne gatazka ez dela desagertuko. Itzuliko da. Ez dakit noiz, baina itzuliko da”.

Bitartean, genozidioaren azelerazioa disimulatu gabea pairatzen jarraitzen dute palestinarrek, telebistek zuzenean emana, Israelgo jendartearen eta Mendebaldeko estatu eta agintari nagusien babesarekin. Eta *konpondu beharreko arazo* dira, soilik, beren egoera are gehiago larriagotzen duten *arazoak* sortzen dituztenean, urriaren 7an gertatu moduan. Gorpil zoroa apurtzeko zer egin aspaldi proposatu ziguten palestinarrek: boikota. ●